

Egyezzzünk ki a múlttal!

Manapság rohamosan terjednek a történelmi mítoszok, miközben érzékelhető egyfajta nemzeti kishitűség is. E jelenséget tapasztalva a *Történelemtanárok Egylete* „Egyezzzünk ki a múlttal!” címmel műhelybeszélgetés-sorozatot szervezett 2010 első felében; ennek keretében különböző értékrendű történészek, tanárok, társadalomtudósok, újságírók, egyházi személyiségek mondták el véleményüket az adott témáról. A gondolatokat összesűrítve azóta egy kötetben is megjelentették, mégpedig hasznos módszertani javaslatokkal, óravázlatokkal együtt. Az egylet nemrégiben megújult honlapján (www.tte.hu) a bővebb anyag olvasható és letölthető.

A szervezők nem azt kívánták elérni, hogy középutas, mindenki számára elfogadható értékelések szülessenek az egyes történelmi eseményekről, hanem az akár eltérő, de tudományosan alátámasztható álláspontok elkülönítését a mesevilágtól. Sokat beszélgettek arról, hogy mit kezdjenek közösen az utóbbival.

Lőrinc László, az Alternatív Közgazdasági Gimnázium tanára, a beszélgetéssorozat kiötlője, a kötet szerkesztője.

– „*A magyar történelmi közgondolkodás földcsuszamlásszerű átalakulásának küszöbén állunk.*” Így fogalmaz a kötet és az online anyag bevezetőjében. Valóban ilyen rémisztő a helyzet?

– Szerintem igen. Gyorsan terjednek az olyan mítoszok, amelyek valamiféle rózsaszín komfortos múltképpé állnak össze. Például a csodás származás hiedelme, ezen belül olyan feltevések, hogy minden nép régen magyarul beszélt, hogy rokonai vagyunk a sumérokknak, a japánoknak vagy az etruszoknak, sőt Jézus is szegről-végről magyar volt. Ezek között még a hun-magyar azonosság a legjózanabb változat. Aztán beszélnek arról, hogy mi magyarok terjesztettük el a kereszténységet Európában, vagy hogy egyedül védtük Európát a töröktől. Mindig mi voltunk a „jók”, kudarcaink más népek gonoszságából eredtek. Az interneten szövegek, dalok, filmek tömegei közvetítik ezt. A hozzászólók pedig szinte kivétel nélkül lelkes igennel, akik

súlyos átkokat szórnak azokra a hazaárulókra, akik a csodás titkokat eddig hét lakat alatt őrizték kazamatáikban a nyilvánosságtól, de azokra is, akik kétségbe merik vonni a zöldségeket. De nézzünk szét a könyvpiacra, a könnyűzenei életben: az extrém gondolatokat egész könyvesbolti hálózatok és rockfesztiválok terjesztik.

– *A történelmi extremitások bekerülnek az iskolába?*

– Persze. Sőt a tanárképzésben dolgozók azt mondják, hogy a leendő történelemtanárok, történészhallgatók körében is kelendő a múltkozmetikázás.

– *Említette, hogy a hozzászólások az interneten egyoldaliak. A mítoszok kedvelői a hangosabbak?*

– Jóformán csak ők vannak jelen. Persze az internet sajátos szelekciót végez: az szólal meg inkább, aki úgy érzi, itt név és kockázat nélkül eljátszhatja a bátor tabudöntőgetőt, a józanabbak pedig hallgatnak. De a mindennapokban, még tájékozott, értelmes értelmiségi ismerősökkel beszélgetve is egyre többször hallok meghökkenítő okfejtéseket. Becsúsznak ezek néha még tekintélyes, komoly portálokra, rádióműsorokba is, cáfolatok nélkül. Ez a dolog szubjektív része, de *Örkény Antal* és *Szabó Ildikó* előadásaikban tudományos felmérésekre hivatkoztak, melyek számszerűen is alátámasztják a realitástól rugalmasan elszakadó múltértelmezés nagy népszerűségét.

– *Úgy gondolom, hogy a mennyiség ellenére ezeket a történeteket könnyebben tudják kezelni a történelemtanárok, hisz nincsen mögöttük tudományos háttér.*

– Ennek a nagyközönség szemében nem sok jelentősége van. Ráadásul a képtelenségeket jelentős történészekként felkonferált személyek „tudományos” hókuszpókusszal támasztják alá. A szakemberek rögtön látják például, ha egy szakkönyvnek látszó objektumban a sok széljegyzetes hivatkozás között nincsenek eredeti források, de a hétköznapi ember ezzel nem törődik.

– *Mindig is keringett ennyi téves felfogás a történelemtől, csak most a kommunikációs esz-*

közök révén erről többet tudunk, vagy valamilyen oknál fogva most nagyobb igény van erre?

– Valószínűleg mindig is volt rá igény, de most az internet óriási lehetőséget teremt a terjedésükre. A világháló csodás dolog, a vele együttjáró trágárság, felelőtlen beszéd (nem csak a történelem terén) afféle kényszerű „mellékhatás”. Vagyis ha a net 20 évvel ezelőtt jelent volna meg, akkor valami hasonló jelenség, gondolom, akkoriban tűnt volna fel. De nem biztos, hogy ugyanilyen vehemenciával. Vannak ugyanis ma a társadalomban olyan aktuális folyamatok, amelyek tápot adnak mindennek. A 60-as évek fiataljai például a világbéke eszméjével lázadtak, például az amerikai nacionalista küldetésstudattal vívott vietnami háború ellen, vagy a gloire ígésében politizáló De Gaulle-lal szemben is; ebbe a lázadásba a nemzeti tematika nem illeszkedett bele. Viszont a 80-as évek óta Magyarországon két kiábrándulás torlódott össze: csalódás az internacionalista kommunizmusban, majd – a rendszerváltást követően, a várt gyors javulás elmaradásával – kiábrándulás az euroatlanti integrációból, a nyugati demokrácia értékeiből. Értelemszerű, hogy a lázadó fiatalok a nacionalizmushoz tudnak fordulni, ezt tükrözi a demonstratív farmer és hosszú haj szerepét átvevő rövid haj, bakancs, nagymagyarországos és rovásírásos póló. A megbeszélések egyik előadója, *Trencsényi Balázs* különben el is mondta, hogy Romániában, a Ceaușescu-rezsim vad nacionalizmusának és nyomorának emléke, továbbá a magyarnál később megvalósuló román euroatlanti integráció miatt a fiatalok ma jobban bíznak a nyugati értékekben és – legalábbis egyelőre – kisebb a népszerűsége a nemzeti mítoszoknak, mint nálunk.

– *Úgy gondolom, az jó, ha a pedagógus is tud ezekről a mítoszokról.*

– Nyilván, és a fő kérdés, hogy mit tehet ellene. Mivel ez, mint mondtam, a lázadás része, a tekintélyelvű ledorongolás éppenséggel kontraproduktív. Ráadásul sok esetben ezek valláspótlékszerű, érzelmi alapú hiedelmek, ezért a hideg racionális érvek keveset érnek. Beszélgetni kell, őket is empátiával meghallgatni. Vagy akár csak kérdezni. Egyik diákommal például arról beszélgettem, milyen lenne, ha, miként kedvenc együttese éneklé, Magyarország visszakapná elvesztett területeit. Jó lenne, mondtam, de szerinte akkor a lakosság hány százaléka lenne magyar ebben az új országban? Milyen kormányt választana fölibénk a túlnyomó nem magyar többség? Kis töprengetés után azt mondta, a nem magyarokat

majd kitelepítjük. Hogyan? Milyen vasúti kocsikban? Mennyi kell majd hozzá? Hogyan érjük majd el, hogy lakóhelyüket elhagyják, és gyerekeikkel együtt beszálljanak a vagonokba? Hogy fog ez az egész folyamat lezajlani? Hol fognak majd lakni ezek a tízmilliók ott, ahová telepítjük őket? Mi lesz az utánuk maradt üres házakkal, óvodákkal, színházakkal, egész városokkal? Hogy fogja majd érezni magát a sok üres városban ottmaradó néhány magyar család? Nem mondta, hogy igazam van, de elgondolkodott. Az sem árt, ha a tanárnak van humora, az mindig segít.

- Felkészíti-e erre a tanárképzés a leendő pedagógusokat?

- Beszélgettünk arról is, hogy mit kellene tenni a tanárképzésben, *Pihurik Judit* például elmondta, hogyan próbálnak az új helyzettel megbirkózni a Szegedi Egyetemen. De hát magát a megbeszélésorozatot, illetve a könyvet és honlapot is a tanárok segítségére szerveztük, készítettük, sok javaslattal. Mivel a fiatalok egy-két perces szövegekből, klipekből tájékozódnak, hasznos lenne, ha ugyanilyen látványos arzenállal a tanárok is rendelkeznének. A legfontosabb javaslatunk éppen az volt, hogy jól emészthető, néhány perces, frappáns, szellemes és hatásos videókkal kell a mítoszokat leleplezni, de ugyanilyen anyagokat készíteni olyan történelmi eseményekről is, amelyekre büszkék lehetünk. A diákoknak ugyanis van egy érzelmi elvárása: mondjanak nekem valami jót a múltunkról. Mert ha nem, majd keresek magamnak olyat a neten, hogy nézhetek. Pedig ez nem olyan teljesíthetetlen óhaj, mert a magyar történelem messze nem olyan búvalbélt, mint ahogy az az újabb kori katonai kudarcok oldaláról kinéz. Nem ígáztuk le a fél világot, rendben, de ez nem is olyan nagy baj. *Viszont tele vagyunk humánusabb sikerekkel.* Az egyedülálló erdélyi vallástürelem, a világelső magyar egészségügyi törvény, a kulturális befogadóképesség csupa ilyesmi. Ha tudatosodik a valós magyar történelem, akkor egyrészt nincs szükség pótlékokra, másrészt józanul, háritás nélkül tudunk szembenézni a borzalmakkal is. Akkor, ahogy a rendezvény címe is fogalmaz, ki tudunk egyezni, meg tudunk békélni a valós múltunkkal. De a technikánál, tananyagoknál fontosabb a tanár rátermettsége, személyisége; egy nyitott, empátikus, felkészült pedagógus tehet a legtöbbit.

- Talán könnyebb azokról a történelmi eseményekről beszélni tanórán, amelyek tényeken alapulnak, de többféleképpen ítéli meg a társadalom? Azokra a témákra gondolok, amelyekkel a

beszélgetéssorozat is bővebben foglalkozott: Trianon kérdése, Magyarország szerepe a második világháborúban, az 1945-48 közötti időszak, és a késői Kádár-korszak.

- Igen, már csak azért is, mert több a forrás hozzá. Igaz, ezeket is övezi valamilyen műltszépítő reflex: Trianonról nem tehetünk, mohó idegenek esküdtek össze ellenünk, a holokauszthoz, kommunizmushoz semmi közünk, minden diktatúrát csak kívülről erőltettek ránk, és mi egy emberként ellenálltunk.

- Tehát alapvető, hogy a fiatalok megismerjék a valós történelmet.

- Igen, de nem ilyen egyszerű a helyzet. Sokszor a történelemben tájékozott, aziránt érdeklődő gyerekek állnak az extérem gondolatok mellé. Arra használják az eszüket, ismereteiket, hogy kész eszmékhez érveket gyűjtsenek. Mint említettem, az ő esetükben mindez inkább érzelmi, nevelési kérdés. A diákok többsége viszont - bár ha csak a félretájékoztató kortársakra és médiumokra hagyatkoz-

hat, akkor veszélyeztetett, de még - nyitott; az ő esetükben valóban elegendő a valós történelem elfogulatlan, informatív és elgondolkodtató bemutatása.

- A négy beszélgetést követően jutottak valamilyen egyezsége abban, hogy a vitás történelmi témákról mit képviseljen a szakma?

- Kanonizált és mindenki számára elfogadható múltértelmezés nem szükséges. De abban egyetértettünk, hogy a tudomány határain kívül eső áfiumok ellen (a Zrínyi Miklóstól ismert régi kifejezés ópiumot jelent, ami a lehető legjobb metaforája a mondott jelenségnek) meg kell találni az ellenszert. Persze nyilván mindennek van egy társadalmi-társadalomlélektani háttere, amit a tanárok vagy a történészek nem tudnak megszüntetni, de a szándékos „rombolásnak” valamilyen gátat tudnak szabni. Folytatjuk is a munkát, októberben lesz egy konferenciánk a magyar őstörténet vitás kérdéseiről, amelyet Pálinkás József, az MTA elnöke fog megnyitni. **Varga Stella**

Atyai intelem a tanévre

Megkezdődött a tanév, vége a néhol emelkedett, máshol jól szervezett, esetenként unalmas tanévnyitóknak. Még ha sajnálatosan több ezerrel kevesebb diákkal is, de országsszerte benépesültek az iskolák, kezdetét vette az oktatás (bizakodjunk, hogy a nevelés is). Akik elsősként, netán kilencedikesként lépnek be az iskolába, azoknak a legnehezebb a helyzetük. Új környezet, ismeretlen felnőttek és osztálytársak, a megszokottól eltérő követelmények és tananyag. Meg kell küzdeni a teljesítményért (már ahol erre igény van), ki kell vívni a helyet a közösségekben. Bizony jól jön ilyenkor a szülői tanács. Mi annak idején egyszerű intelemmel indultunk az iskolába: legyél jó kisfiam, fogadj szót a tanároknak. Ennyi volt. Vélhetően manapság is óvó szóval intik iskolába készülő gyermekeiket a szülők (egy részük bizonyosan), még ha ez nem is mindig látszik meg a diákok magatartásán.

Egy praktikus szülői intelmet hallottam az egyik fővárosi szakképző iskolában a tanévnyitó ünnepélyen. Rengeteg gyerek, szülők, intézkedő tanárok, zsongás, recsegő hangszóró, itt-ott virágcsokrok. A tanulók egy része sötét ruhában, világos ingben (ők lehetnek az új 9-edikesek). Többen farmerben toporognak, néhol kopaszra nyírt fej bukkan elő a csoportokból, máshol egyedi frizurák, színben és formában gazdagon. Egy negyven kilónál nem sokkal több, törekeny fiúcska leendő osztálytársait mutatja a mellé álló apjának. Új diák, most kezdi a középiskolát, miként jövődó társai is (kivéve a lebukottakat), akik a közelében zsongnak. Van ki fecseg, mások lökdösődnek, forgolódnak és van aki az erőviszonyokat felmérve hűvösen szemléli társait. Néhány mázsát közelítő és meghaladó súlyú, túlkoros diák is izeg-mozog a sorban, láthatóan nem zöldövezeti óvodában integrálódtak. Méregetik egymást, olykor odaszólnak valakinek, persze nem az angolkisasszonyok szóhasználatával. Az eseményt figyelő, az élet nehezebb oldalát is megélt apa a látottakat összegezve odahajol vékonyka fiához és karcos hangján fogalmazza meg atyai tanácsát:

- Fiam, ezeknek aztán ne szóljál vissza!

Százdi Antal